

METİN DİLBİLİMSEL YÖNTEMLER IŞIĞINDA TAHSİN YÜCEL'İN “AYNA” ADLI ÖYKÜSÜNÜN OKUNMASI

Ahmet Turan SİNAN*
Sezgin DEMİR**

ÖZET

Tahsin Yücel'in öykülerinde toplumdaki yabancılaşmaya, yozlaşmaya dair çirkinleşen, basitleşen bireyler, sınıf farkı gözetmeksizin büyük bir ironi ile ele alınır. Sözcelem öznesinin keskin ironi okları, etkileyici imgelem gücü içerisinde hedeflerini bulmakta ve okuru yazınsal okuma zevki içerisinde eleştirel düşünmeye yönlendirmektedir. Bu amaçla anlatı kişisi olarak seçtiği Profesör Tarık Uysal'ın yüzüne, yaşantısına, duygularına, yozlaşmış yönlerine ayna tutar. Sözcelem öznesi tam bu noktada aynaya yansıyan figüratif unsurlar ile metnin anlam katmanları arasında soyut, bir o kadar da güçlü anlam kanalları oluşturmuştur. Okurun yapması gereken ise bu yansımaları alımlamaktır. Bu çalışmada metin dilbilimsel inceleme yöntemleri kullanılmış, metin kendi içyapısı içerisinde değerlendirilmiş; çok boyutlu, deneysel bir okuma gerçekleştirilmiştir. Metnin yüzeysel yapısındaki figüratif unsurlardan derin yapıdaki gizil, bir o kadar keskin anlamsal öğelere ulaşılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahsin Yücel, ironi, ayna, metin dilbilim, öykü.

---

* Yrd. Doç. Dr. Fırat Üniversitesi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü.

El-mek: aturansinan@yahoo.com

** Türkçe Öğretmeni

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 4/3 Spring 2009

**THE PERUSAL OF TAHSİN YUCEL’S STORY “AYNA
(MIRROR)” IN THE LIGHT OF THE TEXT
LINGUISTIC METHODS**

ABSTRACT

In Tahsin Yucel’s stories, about the alienation in the society and the corruption, the corrupted and the banal individuals are dealt with a great irony regardless of a social class distinction. The sharp ironic arrows of the discorsal subject work their will with an efficient power of imagination, and lead the reader to critical thinking with a literary reading pleasure. To this end, the writer mirrors to his narrative person Professor Tarık Uysal’s face, life, feelings and to his corrupted aspects. At this very point, the discorsal subject has formed abstract as well as strong meaning domains between the figurative elements reflecting on the mirror and the textual meaning spheres. So what the reader is supposed to do is to apprehend these reflections. In this study, the text linguistic analysis methods are used, the text is evaluated within its internal structure; and a multi-dimensional, empirical perusal is fulfilled. It is aimed to reach the hidden as well as sharp meaning elements in the deep-structure which is one of the figurative components of the textual surface-structure.

Key Words: Tahsin Yücel, irony, mirror, text linguistic, story.

Giriş

Türk yazının ironi ustalarından Tahsin Yücel, bu öyküsünde; anlatı kişisi Profesör Tarık Uysal’ın yüzüne, yaşantısına, yozlaşmış yönlerine bir ayna tutar. Bunu da derin yapıya sakladığı gizil, bir o kadar da keskin anlamsal öğelerle, yüzeysel yapıdaki figüratif unsurlar arasında kurduğu son derece yoğun, bir o kadar da soyut ve bulanık anlamsal kanallar aracılığı ile gerçekleştirir. “Ayna” adlı öykü incelenirken; yazarın, metin içerisine sakladığı anlamsal öğeler, ortaya konmaya çalışılacak, yöntem olarak da metin dilbilimsel bir yaklaşım sergilenecektir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

1. Yüzeysel Yapı

İster söylem türündeki sözcelerde, ister anlatı türündeki sözcelerde olsun bireyler sözcüklerin temel ve yan anlamları ile çeşitli söz dizimsel bağlantılardan yararlanarak duygu ve düşüncelerini renkli biçimlerde anlatırlar. Metnin yüzeysel yapısındaki biçimbirimlerden hareketle belirlenecek figüratif ögeler anlatsal yapıdaki değişmeyen işlevlere ve derin yapıdaki gizil, devingen soyut simgelere ulaşılmasını sağlar. Bu amaçla metin dilbilimsel çözümlemede yüzeysel yapıya yönelik yapılacak çözümleme gerekli ve zorunludur.

1. 1. Yazar ile Anlatıcı Arasındaki İlişki

Anlatıcı; sözcelem öznesi tarafından metne yerleştirilen, kurmaca olayları aktaran metin içi bir unsurdur. Yazar, eti ve kemiği ile metnin dışında, nesnel gerçeklik içerisinde yer alan biriyken; anlatıcı anlatının bir parçası olup, metnin her okunmasında kâğıt üzerinde gerçekleşir (Kıran, 2003: 95). Bu öyküde ise kurmaca olaylara karışmayan, kurmaca olayların içerisinde yer almayan **dışöyküsel anlatıcı** tercih edilmiştir. Kurmaca olayların üçüncü tekil kişi ağzı ile öykülemeye aktarılması bu durumu kesinlemektedir: “*Yalan değil, doğa gereği, bedenleri gibi aralarındaki duygusal bağlar da gevşemişti son yıllarda, gene de karısı, istemiş olsaydı, birlikteliklerini anlayışla sürdürebilir, yaşlılığın eşiğinde, birbirlerine destek olabilirlerdi.*” (Yücel,2005^a: 8). Dışöyküsel anlatıcının ağzından yapılan bu ve benzeri yorumlamalar anlatının geneline yayılmıştır. Bu durum okurun kurmaca olaylar hakkında daha fazla bilgi edinmesini sağlarken, aynı zamanda anlatı kişilerinin tanımlanmasını da kolaylaştırır.

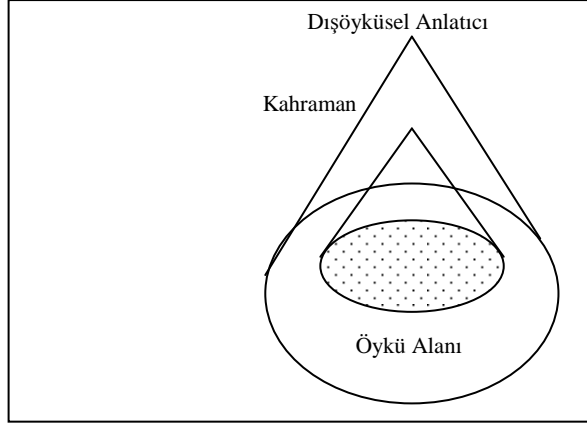
1. 2. Bakış Açısı ya da Odaklayım

Sözcelem öznesi, kurgulmuş olduğu kurmaca olaylara okuru belirli bir perspektiften, metnin anlam dünyasına açılacak bir pencereden yaklaştırmak için birbirinden farklı bakış açıları ya da odaklayımlar kullanabilir. Bu öyküde ise her şeyi bilen, her şeyi gören, aynı zamanda her yerde bulunma yetisine sahip olan dışöyküsel anlatıcının bakış açısı yani sıfır odaklayım kullanılmıştır. Bu bakış açısına “tanrısal bakış açısı” da denir (Günay, 2003: 124). Kurmaca olaylar, her yönü ile okura gösterilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Şekil 1: "Ayna" adlı öyküdeki sıfır odaklayım.

Anlatı kişisi Profesör Tarık Uysal'ın ağzından aktarılan "Yalnız yaşamak gittikçe zorlaşıyor." (Yücel, 2005^a: 8) sözcüsü ile anlatı kişinin kapalı ve kapsanan uzamda yalnız olduğu okura kesinlenmektedir. Buna karşılık anlatıcı bu kapsanan uzamda anlatı kişinin neler yaptığını ayrıntılı şekilde bilmekte ve öykülemeye yansıtılmaktadır: "... Profesör Tarık Uysal doğrulup oturdu yatağında, gözlüğünü taktı, ayaklarını sarkıtıp terliklerini giydi: isteksiz bir biçimde de olsa güne hazırda" (Yücel, 2005^a: 9). Yine anlatının ilk sözcüsü, sıfır odaklayımın kullanıldığını okura kesinlenmektedir: "Eski huyuydu, hemen her sabah yapardı bunu ..." (Yücel, 2005^a: 7). Sözcelem öznesinin sıfır odaklayımı kullanması, daha nesnel bir anlatımı tercih edeceğinin göstergesidir. Bu yolla sözcelem öznesi, metnin anlamının yeniden dokunmasında okuru son derece özgür bırakmıştır. "Ayna" adlı öyküde sözcelem öznesi, modern yaşamın insanları kalabalık içerisinde yalnızlığa itmesine, ötekileştirmesine dikkat çekmek istemiştir. Ötekileşmiş insan ise tehlikeyi daima dışarıda arar ve çevreyi suçlar (Korkmaz, 1999: 61). Toplum içerisinde önce arkadaşları, sonra da karısı tarafından yalnızlığa terk edilen Profesör Tarık Uysal da ötekileşmiş, sürekli çevreden tehlikeler bekleyen biridir. "... Görünen oydu ki, korkunç bir kumpas kurulmuştu, çirkin, hem de çok çirkin bir oyun oynanıyordu Profesör Tarık Uysal'a" (Yücel, 2005^a: 18). Sinemada, tiyatrodaki ve bazen de yazında; saklı gerçekler, tehlikeler sık sık ayna yolu ile gösterilir. Kahramana arkadan gizlice yaklaşan bir seri katil, bir hayalet veya gizlice yapılan yasak bir eylem ayna yolu ile alımlayıcıya sunulabilir. Bu öyküde metnin derin yapısında gizil olarak bulunan anlamsal öğeleri yüzeysel yapıya aktarma görevi ayna figüratif unsuruna yüklenmiştir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

“... Alıcı bir gözle kendini inceledi aynada: az önce yaşlılığını biraz fazla abartmıştı; kuşkusuz, genç değildi artık, ancak çökmüş bir adam da sayılmazdı: yüzü kimi yaşlıtarinkiler gibi birbirini kesen, derin çizgilerle kaplanmamıştı daha, saçları iyice kırılmış olmakla birlikte, nerdeyse olduğu gibi duruyordu, saçlarından da güir, saçlarından da canlı görünen kaşları ve bıyığıysa, Orta Asya’dan kopup gelmiş yağız atlıların torunu olduğuna tanıklık eder gibiydi.” (Yücel, 2005^a : 14).

Anlatı kişinin ağızından zaman içerisinde meydana gelen fiziksel değişim aynaya yansıtılmış; bir noktada anlatı kişinin bu değişimi fark etmesi sağlanmıştır. Sözcelem öznesi, gerçekleri aynada anlatı kişisine göstermiştir.

1. 3. Anlatı Kişilerinin Tanımlanması

Anlatı kişilerinin adları ile anlatı arasında anlamsal bir köprü kurmak metnin anlaşılabilirliği açısından önemlidir. Bu öyküde sözcelem öznesinin birinci dereceden anlatı kişisi için “Tarık Uysal” adını kullanması son derece dikkat çekicidir. Sözcelem öznesinin anlatı kişisine soyadı olarak kullandığı “**uysal**” sözcüğü metinde amaçlanan ironiyi iyi şekilde yansıtır. Çünkü bu anlatı kişinin ruhsal portresinde her şeye ayak uyduran, çıkarları doğrultusunda haksızlıklara ses çıkarmayan, günün şartlarına göre değişen bir çerçeve çizilmiştir. Yine bir diğer anlatı kişisi olan “Rıza Güney” için “**tutkal**” ön adının kullanılması bu anlatı kişinin okur tarafından tanımlanmasını kolaylaştırır. Sıradan, toplumun alt kesimindeki insanları yansıtan “Tutkal Rıza” bu özelliklerinden dolayı da anlatının sonunda aşağılanır:

“... Daha yarım saat önce büyük bir yakınlık duyduğu, ileride sık sık aramayı düşündüğü sınıf arkadaşını şimdi küümsüyor, böyle bir sokakta, böyle bir apartmanda oturabilen bir adamı ta Rumelikavağı’ndan buralara getirmesinin bir yanlışlık olduğunu düşünüyordu.” (Yücel, 2005^a: 56).

Anlatı kişilerinin yaşı hakkında kesin bilgiler öykülemeye yansımamıştır. Ancak anlatı kişisi olan Tarık Uysal’ın yaşını “*Bu araba böyle mi kullanılır beyamca!*” (Yücel, 2005^a: 15) sözcesinden

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

orta yaşın üstünde olduğu çıkarılabilir. Yine bir diğer anlatı kişisi olan “Tutkal Rıza”nın da aşağı yukarı aynı yaşlarda olduğu, bu iki kişinin lise arkadaşı olmasından tahmin edilebilir. Hem Tarık Uysal, hem de Tutkal Rıza; fiziksel özelliklerinden ziyade iç yapıları ile ön plana çıkmışlardır. Yine de sözcelem öznesi anlatının daha başlarında Profesör Tarık Uysal’ın yüzüne ayna tutar ve bu anlatı kişinin fiziksel özelliklerini daha nesnel bir şekilde öykülemeye yansıtır. Bir diğer anlatı kişisi Tutkal Rıza ise dışöyküsel anlatıcı tarafından “*ufak tefek, sıradan bir adam*” olarak betimlenir (Yücel, 2005^a: 36). Sözcelem öznesi anlatı kişilerine mevkilerine uygun olarak ölçünlü Türkçeyi kullanır. Tarık Uysal, anlatıda çağın şartlarına ayak uydurabilen, yasaları kendisi ile güçlü insanların çıkarları doğrultusunda yorumlayabilen ünlü bir hukuk profesörüdür. Anlatı kişinin bu durumu karısı Fikriye Hanımın şu sözcisinde yüzeysel yapıya yansımıştır: “*Evet, her zaman söylersin, yasaların boşluklarını bulmakta kimse senin eline su dökmez*” (Yücel, 2005^a: 30).

1. 4. Kullanılan Eylemler ve Görevleri

“Ayna” adlı öykü kurmaca boyunca tekrarlanan insanları birilerine benzetme eylemi üzerine kuruludur. Birinci dereceden anlatı kişisi olan Tarık Uysal, sürekli olarak birilerine benzetilmekten şikâyetçidir. Aslında bu eylem sözcelem öznesinin amaçladığı ironinin de temel dayanak noktasıdır. Bu yolla insanları çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini, kendilerine ait kişisel farklılıklarını da yitirerek birbirine benzemelerini “Profesör Tarık Uysal” örneği ile eleştirmiştir. Anlatı kişisi bu yozlaşmayı son derece yoğun olarak yaşasa da kendi içerisinde bunu kabul etmemekte, eşinin de bu yüzden kendisini terk etmesine bir anlam verememektedir.

1. 5. Zaman

Önemli bir sorunsal olan zaman kavramının ele alınması için ilk olarak öyküleme zamanı ile kurmaca zamanı birbirinden ayırmak gerekmektedir. Yücel, “anlatının içeriğini oluşturan ve ‘gösterilen’ durumunda bulunan ‘anlatı’ arasındaki, anlatılan olayları kapsayan ‘öykü süresi’ ile bu olayların dile getirilişini kapsayan ‘anlatı süresi’ arasındaki ayrımların gereğince belirlenmesini” yazın incelemesi açısından zorunlu görür (Yücel, 1983: 56). Kurmaca zaman gün, ay, yıl gibi süredizimsel zaman ölçütleri ile belirlenirken; öyküleme zamanı bu kurmaca zamanının öyküleme kapladığı alan ile ilgilidir. Öyküleme zamanı, kurmaca zamandan farklı olarak paragraf, sayfa gibi ölçütlerle belirlenir.

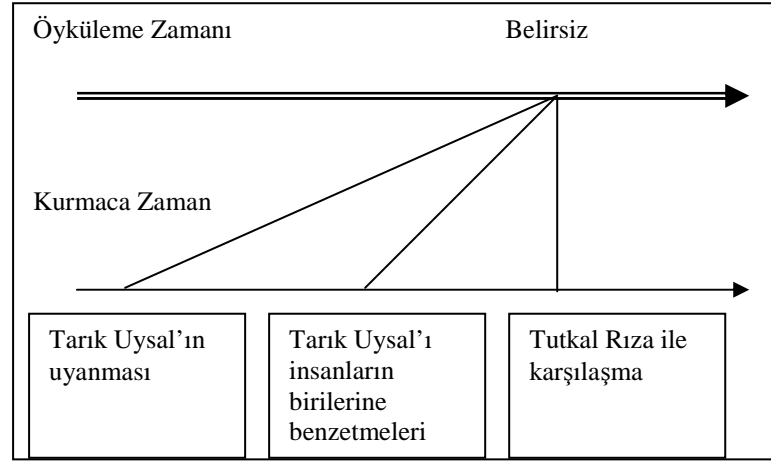

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

1. 5. 1. Sıra

Sözcelem öznesi, kurmaca olayları öykülemeye yansıtırken sıradizimsel sırayı geriye sapım tekniği ile bozmuştur. Dışöyküsel anlatıcının anlatının genelinde üçüncü tekil kişi ile bilinen geçmiş zamanı kullanması bu durumu kesinlemektedir.

Şekil 2: Öyküleme zamanı ile kurmaca zaman arasındaki sıra ilişkisi.

1. 5. 2. Ritim (Süre)

Anlatıdaki kurmaca zaman daha ilk sözcede öykülemeye yansır: “*Profesör Tarık Uysal, ‘Tamam, tamam uyandık!’ diye homurdandı, elini uzatıp susturdu saati, sonra, bir iki dakika toparlanmak üzere, yorganı başına çekti*” (Yücel, 2005^a: 7). Bu sözce ile başlayan kurmaca zaman akşam saatlerine kadar sürer ve son bulur. Anlatıda yaklaşık olarak bir günlük süre öykülemeye 52 sayfalık bir alan kaplamıştır. Bunda uzamın anlatı kişisi üzerinde kurduğu baskının, sözcelem öznesinin ironi amacı ile anlatı kişilerinin iç yapılarını ön plana çıkarmasının da etkisi vardır.

1. 5. 3. Sıklık İlişkisi

Sözcelem öznesi kurmacadaki olayları öykülemeye yansıtırken sıklık ilişkisi bakımından yinelemeli anlatı tekniğini kullanmıştır. Anlatı kişisi Tarık Uysal’ı insanların birilerine benzetmelerini öncelikle dışöyküsel anlatıcının ağzından öykülemeye yerleştirmiş; daha sonra da sahneleme tekniğinden yararlanılarak anlatı kişilerinin ağzından tekrar öykülemeye aktarmıştır (K ↔ K).

Turkish Studies

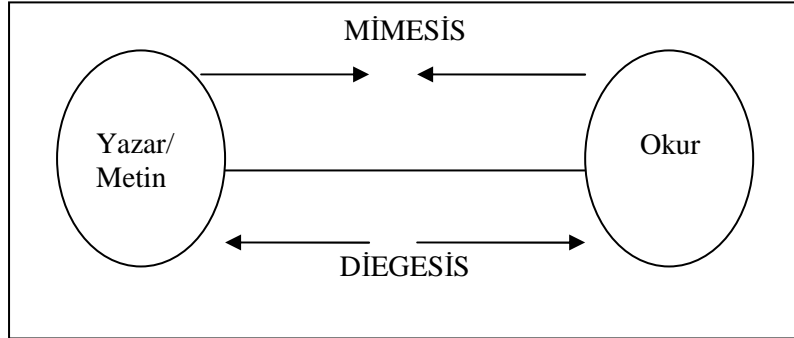
International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

“Sana bir şey söyleyeceğim” dedi:
 ‘Şu son günlerde bana bir şeyler oldu: önüne
 gelen birilerine benzetiyor, şöyle bir
 benzetme değil: yanıldıklarını söylüyorum,
 gene dayatıyorlar, boynuma sarılmaya
 kalkıyorlar’” (Yücel, 2005^a: 45).

Bu durum sıklık ilişkisi bakımından “Ayna” adlı öyküde yinelemeli anlatı tekniğinin kullanıldığını kesinlemektedir. Sözcelem öznesi daha önceden öykülemeye yerleştiği eylemleri, anlatının sonunda bir kez de anlatı kişileri arasındaki konuşmalar aracılığıyla kodlamıştır.

1. 5. 4. Kip

Metin ile okur arasındaki mesafe sabit değil; aksine hareketlidir. Okur, kimi zaman metne yaklaşırken, kimi zaman da metinden, kurmaca olaylardan uzaklaşır ve olaylara dışarıdan bakar. Bu hareketli iletişime olanak sağlayan da öyküleme zamanı ile kurmaca zamanı birbirine çakıştırılırken kullanılan dolaysız anlatım (mimesis) ve dolaylı anlatım (diegesis) teknikleridir. Kurmaca olayların dolaysız anlatım ile olduğu gibi, ayrıntılı bir şekilde öykülemeye aktarıldığı metinlerde okur metne yaklaşır; okur kurmaca olayların, yazınsal gerçekliğin içerisine dalar.

Şekil 3: Yazar/metin ile okur arasındaki kip ilişkisi.

“Ayna” adlı öyküde sözcelem öznesi kurmacadaki önemli bilgileri, olayları dolaysız anlatım (mimesis) tekniğini kullanarak öykülemeye yansıtmıştır. Kullandığı mimesis tekniğini ile bu bölümlerde okuru metne yaklaştırmış; özellikle Profesör Tarık Uysal’ın değişmesini, diğer insanlara benzemesini okura göstermiştir. Bir diğer anlatı kişisi olan Fikriye Hanım’ın düşünceleri bu duruma kanıt olarak gösterilebilir: “Seni tanıyamıyorum, seni tanıyamıyorum!” (Yücel, 2005^a: 8). Öykü genelinde ise kapalı ve dar

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 4/3 Spring 2009*

uzamın da etkisi ile anlatı kişinin iç yapısı, kişiliği ön plana çıkar. Bu yüzden de yorumlamalar ve betimlemeler yoğun şekilde dışöyküsel anlatıcının ağzından anlatılır.

1. 6. Uzamın İşlevi

Anlatısal tipteki metinlerde, kurmaca olayların üzerine yerleştirildiği uzamın zaman ve kişi ile birlikte ele alınması, doğru şekilde belirlenip incelenmesi alımlanma açısından son derece önemlidir. Sözcelem öznesi, bu öyküde uzamı fiziksel yapısından soyutlayarak, anlam üreten, anlatı kişisi üzerinde baskı uygulayan olgusal bir yapıya büründürmüştür. İroninin hedefindeki anlatı kişinin değer kavram olarak ortaya çıkması için kapalı ve dar nitelikte olgusal bir uzam kullanılmıştır. Yalnız bu kapalı ve darlık uzamın fiziksel özelliklerinden kaynaklanmamaktadır. “Mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır” (Korkmaz, 2007: 403). Sözcelem öznesi, anlatı kişinin çaresizliğini, yalnızlığını ortaya çıkarmak için onun üzerinde baskı yapan kapalı ve dar bir uzama kurmaca olayları sermiştir. Zaten anlatının başında kapsanan bir uzam kullanılması, anlatı kişinin burada yalnız yaşamak zorunda kalması bunun göstergesidir. Metinde bu tür uzamın kullanılması anlatı kişisi Profesör Tarık Uysal üzerinde baskı kurar:

“Yatağın üstünden Tercüman’ı aldı, ama alıp şöyle bir bakmasıyla, içerdiği bunca ‘mukaddesat’ yüküne karşın, öfkeyle yere fırlatması bir oldu. ‘Olamaz!’ diye homurdandı: ‘Pazar! Pazar bugün! Sen akşamdan saati kur, sabahın köründe uyan ve günlerden Pazar olsun!’ Bir kez daha, yaşlanmaya, yaşamın günlük akışına bile ayak uydurmakta güçlük çekmeye başladığını, Fikriye hanımın çekip gitmek için en kötü zamanı seçtiğini, bu kötü gidişe dur demek için şu kadın sorununu en kısa zamanda çözmek gerektiğini düşündü.

...

Bu hızla, bir Boğaz gezintisine çıkarak İstanbul’un güzel havasından yararlanmaya karar verdi. Yirmi dakika sonra, ağır ağır Küçük Bebek’ten Hisar’a doğru ilerliyordu” (Yücel, 2005^a:13-14).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Tarık Uysal'ın kapalı ve dar uzamdan kaçarak açık ve geniş uzam arayışı başarılı olmamıştır. Anlatı kişisi üzerindeki bu baskı, çaresizlik kapsayan uzam olan şehrin cadde ve sokaklarında da devam etmiştir. Bu metinde uzamsal açıdan kapsanandan (ev) kapsayana (İstanbul) doğru bir hareket, bir ilerleme söz konusudur. Ancak bu hareket de anlatı kişisi üzerindeki bu baskıyı, zorlamayı ortadan kaldıramamıştır. Uzamsal açıdan metnin geneline yayılan bu baskı, anlatı kişisi üzerinde sürekli artmakta ve iç yapısının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu tür uzamlarda karakterler genellikle tek boyutlu değildir, fakat kendi tek boyutluluğunu aşmaya çalışan kişilerin öyküsü anlatılır (Korkmaz, 2007: 410). Ayrıca öyküde Tarık Uysal'ın, anlatı boyunca mutsuzluğu ve arayışları trajik bir şekilde işlenmiştir.

Anlatsal Yapı

2. 1. Söz Dizimsel Yapı

Anlatı, en genel tanımıyla bir durum sözcüsinden bir başka durum sözcüsüne bir edim sözcüğü ile geçiş olarak adlandırılır. Metin içerisindeki bu dönüşümler esas alınarak metni oluntulara ayırmak, bu oluntuların birbirleri ile eklemelerini belirlemek, yapılacak dilbilimsel çözümleme açısından kolaylıklar sağlayacaktır. “Ayna” adlı anlatı ise her biri kendi içerisinde anlatılar oluşturan beş oluntudan meydana gelmektedir. Bu oluntulardan birincisi anlatı kişisinin metnin başında kapalı ve dar bir uzam olan evde uyanması ile başlar: *Tamam, tamam, uyandık!*” (Yücel, 2005^a: 7). Anlatı kişisi Tarık Uysal, uzamda yalnızdır ve bu duruma, bir anlam da verememektedir. Sürekli olarak karısı Fikriye Hanımın kendisini terk etme nedenini sorgular ve bu dönüşüm anlatı kişisinin yüzüne ayna tutması ile son bulur: “... *Yüzünü yıkayıp saçını taradıktan sonra, alıcı bir gözle kendini inceledi aynada*” (Yücel, 2005^a: 14). Uzamın anlatı kişisi üzerinde kurduğu baskının da etkisi ile ikinci dönüşüm gerçekleşir: *“Yirmi dakika sonra, ağır ağır Küçük Bebek'ten Hisar'a doğru ilerliyordu”* (Yücel, 2005^a:14). Bu sözce ile başlayan dönüşüm anlatının sonunda Tarık Uysal'ın kapsanan uzam olan evine dönmesi ile son bulur: “... *Yatmadan önce, dişlerini fırçalamak üzere, lavabonun başına gelip de kristal aynada kendi kendisiyle karşılaşınca, tıpkı Tutkal Rıza'dan ayrılırken düşündüğü gibi, uzun uzun baktı yüzüne*” (Yücel, 2005^a: 57-58). Ancak bu anlatı dikkatli bir şekilde okunduğunda, ikinci dönüşümün içerisinde alt dönüşümler olduğu görülecektir. Bunlardan ilki anlatı kişisi Tarık Uysal'ın arabası ile yolda başka biri tarafından durdurulması ile başlar: *“Şahin ya da Serçe değil, kocaman bir Mercedes'ti arkasındaki, bir Mercedes'e yakışmayacak biçimde, durmadan korna çalması yetmiyormuş gibi,*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

bir de durmamacasına farlarını yakıp söndürüyordu” (Yücel, 2005^a: 15). Burada araba markası olarak “Mecedes” kullanılması son derece önemlidir. Bu figüratif öge zenginliğin ve seçkin bir zümreye ait olmanın göstergesidir. Bu araba markası sözcük öznesinin ironi oklarını toplumun her kesimine saptırmasını olanaklı kılar. Bu dönüşüm ise dışöyküsel anlatıcının şu sözcüğü ile son bulmuştur: “Profesör Tarık Uysal daha bir rahatlardı o zaman, arabasının umulmadık bir güvenle çalıştırdı” (Yücel, 2005^a: 22). Bu dönüşümü takip eden bir diğer dönüşüm ise birinci dereceden anlatı kişinin rakı içmek amacı ile gittiği lokantada toplumun orta kademesinden birinin kendisini başka birine benzetmesi üzerine kuruludur:

“Küçük bir lokantaya girdi, ne olur, ne olmaz kaygısıyla en loş köşeye oturdu, rakısını, balığını, salatasını söyledi. Ama daha kadehinden ilk yudumunu almadan, deri ceketli bir şişman adamın ‘Vay, mirim, bu ne güzel rastlantı böyle!’ diyerek, ağzı kulaklarında, tepesine dikildiğini gördü” (Yücel, 2005^a: 32).

Bu oluntu ise Tarık Uysal’ın aşırı tepkisi ile son bulmuştur. Her ne kadar bu oluntudaki deri ceketli anlatı kişisini ikna edemese de dönüşüm anlatı kişinin kendi masasına geri dönmesi ile son bulur:

“Beyefendi, yetti artık bu saçmalık!’ diye patladı. ‘Size gerçek adımlı söyledim. İsterseniz, kimliğimi göstereyim,’ diye ekleyerek elini cebine attı.

...

Masasına oturduktan sonra da ikide bir çatalını bırakarak Profesör Tarık Uysal’ı yeni baştan, tepeden turnağa süzüyor, şaşkın şaşkın başını sallayarak ‘Fesüphanallah,’ diye söyleniyordu” (Yücel, 2005^a: 35).

İnsanlar tarafından sürekli birilerine benzetilmek Profesör Tarık Uysal’ı son derece rahatsız etmekte ve sınırlandırmaktadır. Son olarak ise beşinci dönüşüm gerçekleşir:

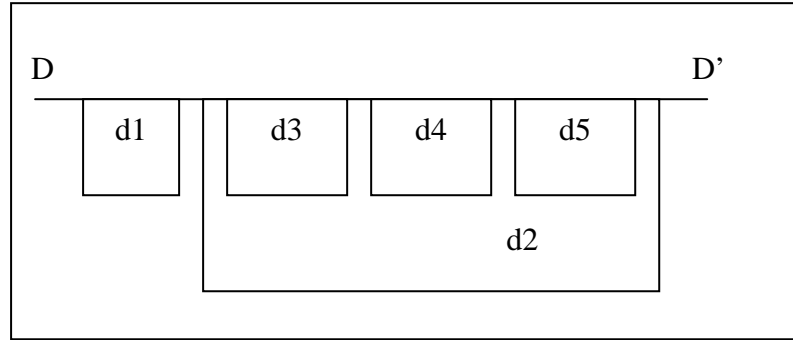
Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

“Ama, tam rakısını yudumlamak
üzereyken, karşı masada, yalnız başına
demlenen, ufak tefek, sıradan bir adamın,
kendisine öykünür gibi, aynı anda kadehini
kaldırdığını, yüzünde dostça bir gülümseme,
‘Şerefe!’ dercesine başına diktiğini görünce,
öylece havada kaldı eli” (Yücel, , 2005^a:36)

Ancak bu oluntuda gerçekleşen dönüşüm diğerlerinden farklı olarak bir benzetme değil, yıllar sonra gerçekleşen bir karşılaşmadır. Üstelik bu kişinin sıradan bir insan olması önemlidir. Bu dönüşüm de Tarık Uysal’ın lise arkadaşı Rıza Güngör’ü evine bırakması ile son bulur.

Metnin anlatısal yapısında gerçekleşen bu dönüşümler, birbiri üzerine aşamalı bir şekilde oturtulmuştur. Kısacası bu öykü için **aşamalı dönüşüm** söz konusudur:

Şekil 4: Öykünün anlatısal yapısında gerçekleşen aşamalı dönüşüm.

“Ayna” adlı anlatıdaki aşamalı dönüşümler dikkatli incelendiğinde üç, dört ve beşinci oluntularda sırasıyla toplumun üst, orta ve alt kesimlerindeki insanların ele alındığını ve sözcelem öznesinin gerçekleştirmeyi amaçladığı ironiye malzeme oldukları görülmektedir. Bu durum sözcelem öznesinin toplumun geneline eşit mesafede durduğunu kesinler.

2. 2. Eyleyensel Örnekçe

Eyleyen, fiilin bildirdiği oluşa çeşitli yönleriyle katılan kişi, varlık ya da nesnedir (Tesniere, 1999: 149). Eyleyenler, anlatı kişileri ile karıştırılmamalıdır. Anlatı kişileri, sözcüklerden ve kâğıttan yaratılmış insanlarken; eyleyenler insan da olabilir, hayvan da, somut bir varlık da olabilir, soyut bir varlık da olabilir. Rus biçimcilerinden Viladimir Propp’un “Masalın Biçimbilimi” adlı eserinde ortaya

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

koyduğu anlatıların değişmeyen 31 işlevini Greimas; gönderici, özne, nesne, alıcı, yardımcı ve karşıt eyleyen olmak üzere altıya indirgemıştır. Bütün anlatılar genelde bu altı eyleyen ile bu eyleyenler arasındaki isteyim, iletişim ve güç-iktidar eksenlerinden oluşur.

2. 2. 1. Sözleşme ve İsteyim Ekseni

“Ayna” adlı öyküde gönderici eyleyen olarak “yalnızlık” bulunmaktadır. Gönderici, özne konumundaki Tarık Uysal’ı bilgilendirir ve değer nesneye (dost / arkadaş) ulaşması için kışkırtır, zorlar (G → Ö₁): “*Yalnız yaşamak gittikçe zorlaşıyor,*” diye söylendi.” (Yücel, 2005^a: 8). Ö₁’in değer nesneden yoksun olması (Ö₁ U N₁), gönderici eyleyenin de etkisi ile değer nesnenin peşine düşmesini sağlar. İşte tam bu noktada, özne ile değer nesne arasında somut düzlemde koşullandırım olgusu ile isteyim ekseni oluşur.

2. 2. 2. Güç-İktidar Ekseni

Öznenin değer nesneye ulaşmak için gerçekleştirdiği eylemlerde başarısız olmasına çalışan karşıt eyleyen, anlatı izlencesi boyunca yardımcı eyleyen ve özne ile mücadele eder. Bu anlatıda Ö₁’in N₁’e ulaşmasını engellemeye çalışan ise Tarık Uysal’ın kendi kişiliğidir. Sözcelem öznesi de bir noktada insanın kendi iç çatışmasını, mücadelesini; kendi içinde gerçekleşen iyi-kötü savaşını ele almıştır. Değer nesneye ulaşmak için gerçekleştireceği eylemlerde Ö₁’e yardım eden eyleyen ise toplumun alt kesimini temsil eden “Rıza Güngör”dür. Bu üç eyleyen arasında soyut düzlemde güç-iktidar ekseni kurulur.

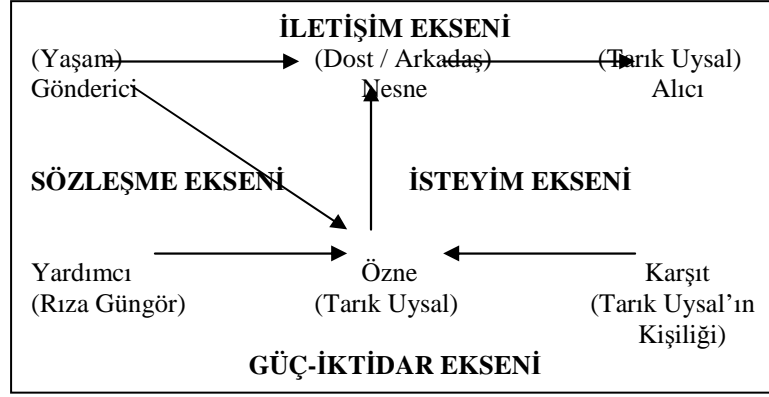
2. 2. 3. İletişim Ekseni

Sonuçlandırıcı deneyim sonucunda değer nesneyi elde eden, soyut düzlemde gönderici ile aralarında iletişim ekseni kuran eyleyen alıcıdır. Bu anlatıda değer nesne olan dost / arkadaş elde edecek olan alıcı eyleyen yine Tarık Uysal’dır. Alıcı ile öznenin aynı eyleyen olması bu anlatı için ortak eyleyenliğin söz konusu olmasına yol açmıştır. Bu öykünün eyleyensel örnekçesi şu şekilde görselleştirilebilir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Şekil 5: Öykünün eyleyensel örnekçesi.

Anlatsal metinlerdeki bu eyleyenler durağan değildir. Eyleyensel örnekçede gösterildiği gibi birbirine tetikleyen, harekete geçiren ilişkiler ağı şeklinde birlikte bulunurlar. Bu hareketlilik de metnin anlatsal düzeyinde yetilendirici, sonuçlandırıcı ve onurlandırıcı olmak üzere birbirini tamamlayan üç deneyimden oluşur (Yücel, 2005^b: 158).

2. 3. Öykünün Anlatı İzlenesi

Anlatı izlenesi kısaca “birbirini izleyen ve birbirinden farklı iki durum arasındaki dönüşüm” şeklinde tanımlanır ve her anlatıda bulunur (Günay, 2003: 43). Anlatı izlenesi özne tarafından gerçekleştirilen eylemler sonucunda bir durum sözcüsünün, bir edim sözcüsüyle, başka bir durum sözcüsüne dönüşmesidir.

2. 3. 1. Sözleşme ya da Eyletim

Gönderici eyleyen, değer nesneye ulaşması için özneyi bilgilendirir, onu ikna eder ve harekete geçmesi konusunda zorlar. Anlatının bu aşamasında gönderici eyleyen olan “yaşam” ile özne olan “Tarık Uysal” arasında sözleşme yapılır:

Sözleşme: $I_1 (G \rightarrow I_2 (Ö_1 \rightarrow (Ö_2 \cap N_1)))$

“Bir, hatta iki şey kalmıştı gerçekten, ancak en az bir buçuk yıl önceki yaşama düzenine göre: karısı hep erken kalkar, daha kendisi uyurken, gazetesini getirip başucundaki komodinin üzerine koyar, yatağında doğrulup başlıkları okumaya başladığı zaman da, hep bu dakikayı beklemiş gibi, hemen başında

Turkish Studies

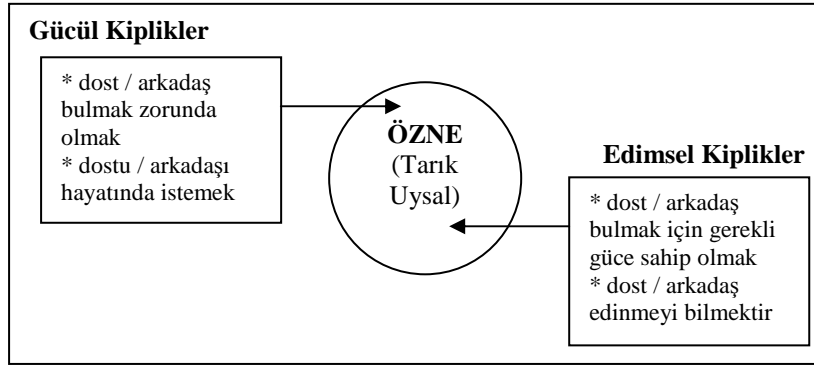
International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

biterek, 'Tarık bey, çayınız!'derdi. 'Sıradan bir alışkanlık!' Gene de, yıllar yılı sürdürdüğünden olacak, yokluğunu kötü duyuyordu." (Yücel, 2005^a: 9).

“Ayna” adlı öykünün sözleşme aşamasında özne konumundaki Tarık Uysal, değer nesne konumundaki dost / arkadaştan yoksun olduğu için anlatının başlangıcında ayrışimsal durum sözcüğü söz konusudur (Ö₂ U N₁).

2. 3. 2. Edinç

Öznenin edim aşamasında gerçekleştireceği sonuçlandırıcı deneyim için ihtiyaç duyduğu / duyacağı gücül ve edimsel kiplikleri kazandığı aşamadır.

Şekil 6: Edinç aşamasında anlatı kişinin donatıldığı gücül ve edimsel kiplikler.

Edinç aşamasında Ö₁'in kazanacağı ilk gücül kiplik dost / arkadaş bulmak zorunda olmaktır. Öznenin edinç aşamasında bu kipliği kazandığı dışöyküsel anlatıcının şu sözcelerine yansır: “Ancak, son zamanlarda hazırlanma süreleri gittikçe uzuyor, güne hazırlanayım derken, yeniden uyuduğu bile oluyordu. Bu yüzden birkaç toplantıya geç kalmış, çok önemli bir toplantıyı da tümünden kaçırmıştı.” (Yücel, 2005^a: 8).

Öznenin yalnızlığından dolayı günlük yaşantısında aksaklıklar meydana gelmektedir. Bu durum onu bu soruna çözüm bulmaya zorlamaktadır. Öznenin kazanacağı bir diğer gücül kiplik ise hayatında dost / arkadaş istemektir. Bu gücül kiplikle öznenin donatılması ise şu sözcelerle yüzeysel yapıya yansır: “Kapıcı gazetesini erkenden kaptıya bırakıyor, gündelikçi kadın çaydanlıkla demliği akşamdan hazırlayıp ocağın üstüne koyuyordu, ama suyu kaynatmak, çayı demlemek sinirine dokunuyor, bir süredir, hemen her

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

sabah, sorunu kökünden çözmek üzere, sürekli evde kalacak, orta yaşın az altında düzgün bir kadın tutmayı düşünüyordu.” (Yücel, 2005^a: 9 – 10).

Ö₁'in değer nesneyi elde edebilmek için ihtiyaç duyacağı edimsel kipliklerden ilki ise dost / arkadaş bulmaya gücü yetmektir: “... Yüzünü kurulayıp saçını taradıktan sonra, alıcı bir gözle inceledi aynada: az önce yaşlılığını biraz fazla abartmıştı: kuşkusuz, genç değildi artık, ancak çökmüş bir adam da sayılmazdı: yüzü kimi yaşlılarınunkiler gibi birbirini kesen, derin çizgilerle kaplanmamıştı daha, saçları, iyice kırılmış olmakla birlikte, nerdeyse olduğu gibi duruyordu, saçlarından da gür, saçlarından da canlı görünen kaşları ve bıyığıysa, Orta Asya’dan kopup gelmiş yağız athların torunu olduğuna tanıklık eder gibiydi. ‘Daha ne olsun?’ dedi keyifle.” (Yücel, 2005^a: 14).

Yukarıdaki sözcelerden Profesör Tarık Uysal’ın değer nesneyi bulmak için kendinde yeterli güç ve beceriyi gördüğü anlaşılmaktadır. Özne bu kiplikle anlatının edinç aşamasında yeterince donatılmamıştır. Zaten sonuçlandırıcı deneyimde başarısız olmasının, değer nesneyi elde edememesinin başlıca nedeni de bu kipliği yeterince kazanamamasıdır.

2. 3. 3. Edim

Öznenin edinç aşamasında donatıldığı gücül ve edimsel kipliklerle bir durum sözcесinden bir başka durum sözcесine geçiş için edim sözcесini, yani sonuçlandırıcı deneyimi gerçekleştirdiği aşamadır. “Ayna” adlı anlatıda özne sonuçlandırıcı deneyimi gerçekleştirebilmek için karşıt eyleyen olan yozlaşmış kişiliği ile yoğun olarak mücadele eder; ancak başarılı olamaz: “Sonra, köprüyü geçince, bu sessiz birlikteliği bir an önce noktalamak istercesine, profesör Tarık Uysal büsbütün hızlandı.” (Yücel, 2005^a: 54).

2. 3. 4. Yaptırım

Ö₁ konumundaki Tarık Uysal’ın edim aşamasında gerçekleştirdiği eylemlerin değerlendirildiği aşamadır. Yapılan değerlendirme sonucu Ö₁ gönderici eyleyen tarafından tanınmaz ve cezalandırılır. Çünkü Ö₁ edim aşamasında değer nesneyi elde edememiştir; hâlâ yalnızdır: “... Kendisi miydi, bir başkası mıydı, bir çocukluğu, bir gençliği, bir karısı olmuş muydu, bir zamanlar Tutkal Rıza adında biriyle aynı sınıfta okumuş muydu, bu yakınlarda bu Tutkal Rıza’yla karşılaşmış mıydı, bu Tutkal Rıza’dan ayrılırken, dönüşte kristal aynanın önüne geçip uzun uzun kendi yüzüne bakmayı düşünmüş müydü, bir soran olsa, büyük bir olasılıkla, ‘Bilmiyorum,’ diye kesip atardı.” (Yücel, 2005^a: 57).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Sonuç olarak “Ayna” adlı öykünün anlatsal izlencesi şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Anlatı İzlencesi:

G → Ö → [(Ö₁ U N₁) → (Ö₁ U N₁)] → CEZA
Başlangıç Durumu Bitiş Durumu

Derin Yapı

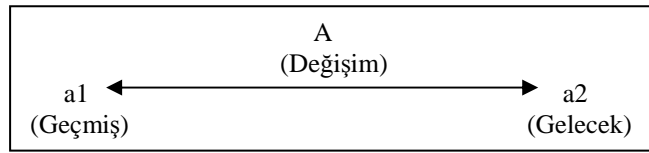
Anlatsal metinlerin yüzeysel yapılarında belirlediğimiz figüratif unsurlardan ve anlatsal yapısında belirlediğimiz eylemlerin işlevlerinden hareketle metnin derin yapısında gizil olarak bulunan simgelere ulaşmaya çalışmak metin dilbilimsel okumanın temel amacıdır. Bu simgeler soyut olarak metnin gizil dünyasında yer alır ve alımlama esnasında okur tarafından keşfedilir. J. V. Vendryes; dilin, dil ile üretilen yapıtların insana sağladığı en büyük yararın soyut düşünceler tasarlamaya, bu soyut düşünceleri ifade etmeye olanak tanınması olduğunu savunur (Vendryes, 2001:29). Bu durumda incelenecek metin ister dinsel söylem, ister hukuksal bir metin, isterse de görsel sanatlara ait bir metin olsun bizi ilgilendiren somut gerçeklikler değil; soyut içerik, temel düzenektir (Vardar, 2001: 139). Bilinmesi gereken ise bu simgelerin durağan değil, gizil ve hareketli yapılar olduğudur. Umberto Eco, metnin dokusunda boşluklar bulunduğunu ve okurun sahip olduğu dil dışı ansiklopedik göndergelerle bu boşlukları doldurduğunu belirtir. Greimas’ın ortaya koyduğu göstergebilimsel dörtgen yöntemi derin yapıdaki bu simgelerle bu simgeler arasındaki karşıtlık, çelişki ve içerme ilişkilerini gözler önüne sermeyi amaçlar.

Ferdinand de Saussure’ün; “anlam karşıtlıklardan doğar” savı derin yapıda yer alan karşıtlıkları biraz daha önemli kılar. Metnin anlam dünyasını oluşturan, her okumada farklı ve yeni bir anlamın ortaya çıkmasını sağlayan da derin yapıdaki bu üretici metindir. “Üretilmiş metnin yapılandığı yerdir üreten metin. Göstergelerin içtepelerle donandığı aşamadır; anlam üretiminin asıl kaynağıdır. Bu açıdan üreten metin hem dilseldir hem de içtepisel” (Rifat, 2005: 142). Derin yapıda gerek söylemsel, gerekse de betisel düzeyde gösterilenler, anlatılanlar dışında; gizil olarak bulunan gösterilmek istenilenler, anlatılmak istenilenler bulunur. İşte bu gösterilmek ve anlatılmak istenenlerden oluşan içtepisel yapı metnin yüzeysel ve anlatsal yapılarına şekil verir, yönetir. Alımlama ise bu içtepisel yapıya okurun ulaşma düzeyi ile ilgilidir. Eleştirel okur metni sorgular, dizimler arasında dikey bir okuma gerçekleştirerek metnin bulanık anlam dünyasına ulaşıp yeni anlamlar üretir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

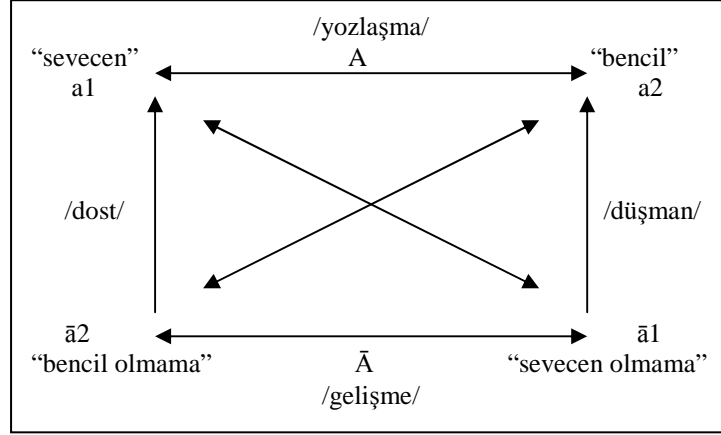
Anlatıdaki an büyük karşıtlık “sevecen” (a1) ile “bencil” (a2) göstergebirimcileri arasındadır. Sözcelem öznesi anlatı kişisi Profesör Tarık Uysal’ın zaman içerisinde insani duygulardan uzaklaşmasını, topluma yabancılaşmasını, çıkarları doğrultusunda hareket eden yozlaşmış biri olmasını bu karşıtlık ilişkisi ile ele alınır. Bu iki göstergebirimcik arasındaki anlam ekseninde bu iki göstergebirimcik birbirini tamamlar ve /yozlaşma/ anlambiriminin kavramsallaşmasını sağlar:

Metnin derin yapısındaki göstergebirimciler arasındaki bu karşıtlık ilişkisi bir anda gerçekleşmez. Bu anlam ekseninin ortaya çıkması için “sevecen” (a1) göstergebirimciğinin çelişkinlik ilişkisi ile olumsuzlanıp “sevecen olmama” (ā1) göstergebirimciğine dönüşmesi gerekir. Bunun tam tersi şeklinde “bencil” (a2) göstergebirimciğinin olumsuzlanıp “bencil olmama” (ā2) göstergebirimciğine dönüşmesi de söz konusudur. “Sevecen olmama” (ā1) göstergebirimciğinin “bencil” (a2) göstergebirimciğini içerdiği (ā1 ... a2) düşünülürse bu iki göstergebirimciğin birleşmesi sonucu /düşman/ kavramı oluşur. Aynı şekilde “bencil olmama” (ā2) göstergebirimciği ile “sevecen” (a1) göstergebirimciğinin birleşmesi ile /dost/ kavramı oluşur. Metnin derin yapısında bulunan bu soyut ve gizil simgeler durağan değildir. Aksine son derece hareketlidir. İçtepesel olarak okuma esnasında yeni anlamlar ortaya çıkmasını sağlarken, bir nokta da metnin alımlanmasına yön verir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Şekil 7: Öykünün göstergebilimsel dörtgen yöntemiyle derin yapısı.

Tahsin Yücel, bu simgeler arasındaki ilişkiler açısından hareketle metnin yüzeysel ve anlatsal yapılarını kurgular, metni oluşturur. Yüzeysel yapıdaki figüratif ögeler, dilsel birimler; anlatsal yapıdaki işlevsel eylemler bu ilişkiler açısından hareketle bağlamsal anlamlar kazanır. Yazınsal yapıtlarda temel anlamla bağlamsal anlam birbirini örtmez; aksine bir tek anlam vardır, o da bağlamsal anlamdır (Guiraud, 1999: 42). Bu durum öyküde bu simgelerden hareketle imgeye; yani toplumsal yozlaşmaya doğru gerçekleşen hareketin göstergesidir. Simgeden imgeye doğru olan yolculukta her okur yalnızdır, belirli bir noktada özgürdür. Bu aşamada gerçekleşecek olan simgesel okumada amaç sözcelem öznesinin metne yerleştirdiği anlam sonsuzluğunu tüketmeye çalışırken yazardan bağımsız olarak metnin kendi dokusu içerisinde bulunan anlam sonsuzluğunu da tüketmektir (Eco, 1991: 25) Bu yüzden okur metni kendi sahip olduğu göndergeler ışığında alımlar. Sözcelem öznesinin topluma tuttuğu aynada her okur farklı sapkınlıklar görecektir.

Metnin derin yapısında gerçekleşecek olan eleştirel ya da göstergebilimsel yorumda metnin hangi yapısal özelliklerinden dolayı şu ya da bu anlamsal yorumu üretebileceği belirlenmeye çalışılır (Eco, 1991: 32). “Ayna” adlı anlatı bu bağlamda “sevecen-bencil” karşıtlığının yanı sıra “iyi-kötü, eski-yeni, tanıdık-yabancı” karşıtlıkları çerçevesinde de eleştirel ya da göstergebilimsel olarak okunabilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

KAYNAKÇA

- ECO, Umberto (1991), (Çev. Sema Rifat), **Alımlama Göstergebilimi**, Düzlem, İstanbul.
- GUIRAUD, Pierre (1999), (Çev. Berke Vardar), **Anlambilim**, Multilingual, İstanbul.
- GÜNAY, V. Doğan (2003), **Metin Bilgisi**, Multilingual, İstanbul.
- KIRAN, Ayşe Eziler – Zeynel (2003), **Yazınsal Okuma Süreçleri**, Seçkin, Ankara.
- KORKMAZ, Ramazan (1999), “Cengiz Aytmatov’un Romanlarında Kaostan Düzene Ev/Anne ve Çevre/Dünya İzleği”, **Bilig**, Sayı: 9, s. 53-63.
- KORKMAZ, Ramazan (2007), “Romanda Mekanın Poetiği, **Edebiyat ve Dil Yazıları**, s. 399-415, Ankara.
- RİFAT, Mehmet (2005), **XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları-1**, Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler, YKY; İstanbul.
- TESNIERE, Lucien (1999), (Çev. Nüket Güz), “Bağımlılık”, **Yirminci Yüzyıl Dilbilimi**, Multilingual, İstanbul.
- VARDAR, Berke (2001) “Göstergebilim ve Toplumsal Bilimler”, **Dilbilim Yazıları**, Multilingual, İstanbul.
- VENDRYES, J.V. (2001), (Çev. Berke Vardar), **Dil ve Düşünce**, Multilingual, İstanbul.
- YÜCEL, Tahsin (1983), **Yazın ve Yaşam**, Yol Yayınları, İstanbul.
- YÜCEL, Tahsin (2005^a), **Ayna**, Can Yayınları, İstanbul.
- YÜCEL, Tahsin (2005^b), **Yapısalcılık**, Can Yayınları, İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*